

Ekim Ayı Enflasyonu ve Görünüm

I. GENEL DEĞERLENDİRME

1. Enflasyondaki düşüş eğilimi güçlü bir şekilde sürmektedir. Yıllık enflasyon oranları, TÜFE’de yüzde 20,8’e, TEFE’de yüzde 16,1’e düşmüştür. Gıda dışı TÜFE ve tarım dışı TEFE yıllık artış oranlarındaki gerileme de devam etmiş, gıda dışı TÜFE artışı yüzde 19,9, tarım dışı TEFE artışı ise yüzde 13,8 olarak gerçekleşmiştir. Bu değerler, 2003 sonu enflasyon hedefinin ulaşılabilir olduğunu bir kez daha göstermiştir.

2. Aylık fiyat artış oranları ise TEFE’de yüzde 0,6, TÜFE’de ise yüzde 1,4 olmuştur. Mevsimsel etkilerden arındırılmış TÜFE enflasyonu yüzde -0,02, TEFE enflasyonu ise yüzde -0,2 düzeyinde gerçekleşmiştir. 1994-2003 döneminde mevsimsellikten arındırılmış aylık TÜFE artış oranının ilk defa düşmesi dikkat çekici bir gelişmedir.

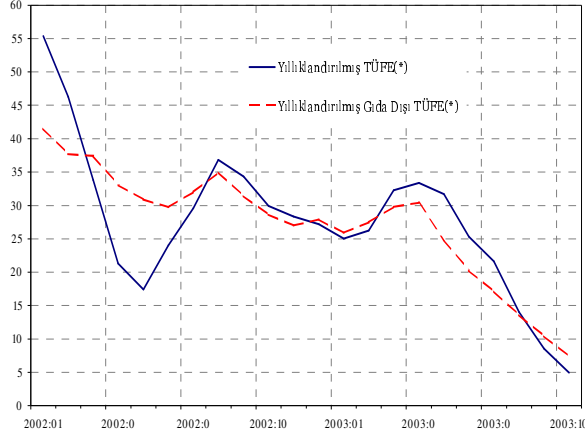
Tablo 1: Genel TÜFE, TEFE ve Alt Kalemler

	Yıllık % Değişim		Aylık % Değişim			
	2002 Ekim	2003 Ekim	2003 Ağustos	2003 Eylül	2002 Ekim	2003 Ekim
TÜFE	33,4	20,8	0,2	1,9	3,3	1,4
Mallar	34,0	18,4	-0,7	1,3	4,2	1,4
Hizmetler	32,5	25,5	1,8	3,0	1,5	1,5
Gıda Dışı	33,7	19,9	0,7	2,0	2,9	1,2
Gıda	32,6	24,0	-1,7	1,6	4,6	2,2
TEFE	36,1	16,1	-0,2	0,1	3,1	0,6
Kamu	33,8	12,4	1,5	-0,6	1,7	-0,6
Özel	37,1	17,6	-0,8	0,3	3,7	1,0
Kamu İmalat	35,2	15,5	1,6	-0,8	1,6	-0,5
Özel İmalat	31,1	14,4	0,7	0,2	1,8	0,6
Tarım	51,6	24,3	-4,0	0,4	8,1	1,9
Tarım Dışı	32,3	13,8	1,0	0,0	1,8	0,2
Tarım ve Enerji Dışı	32,5	14,3	1,1	0,0	1,9	0,2

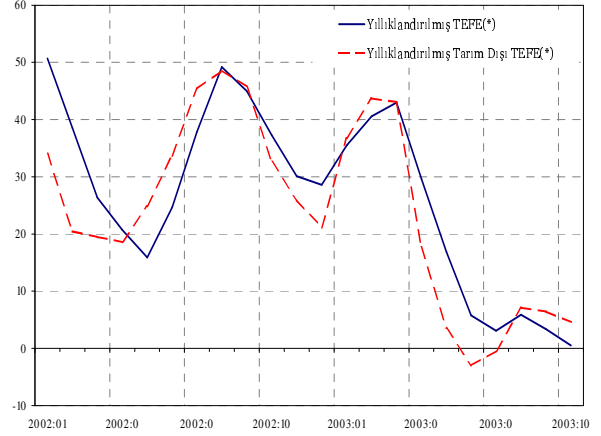
Kaynak: TCMB, DİE.

3. Mevsimsellikten arındırılmış enflasyonun son üç aydaki ortalaması TEFE’de yüzde 0,04, TÜFE’de ise yüzde 0,4 olmuştur. Söz konusu ortalama artışlar, yıllık olarak sırasıyla yüzde 0,5 ve yüzde 4,9’ a karşılık gelmektedir. Aynı dönemde, mevsimsel etkilerden arındırılmış gıda dışı TÜFE’nin ortalama artışı yüzde 0,6 olmuştur. Bu rakam, yıllık olarak yüzde 7,4’ e karşılık gelmektedir (Grafik 1).

Grafik 1: Yıllık Yüzde Değişim ve Üç Aylık Hareketli Ortalamalar
TÜFE ve Gıda Dışı TÜFE

TEFE ve Tarım Dışı TEFE

(*) Üç Aylık Hareketli Ortalama (Yıllıklandırılmış, Mevsimsel Düzeltme Yapılmış)

Kaynak: TCMB, DİE

Tüketici Fiyatlarındaki Gelişmeler

4. Tüketici enflasyonundaki düşüş eğilimi Ekim ayında kuvvetlenerek sürmüştür. Eylül ayındaki değerler ile karşılaştırıldığında, yıllık fiyat artış oranı TÜFE’de 2,2 puan, gıda dışı TÜFE’de ise 2 puan gerilemiştir (Grafik 2).

5. Hizmet grubunda aylık fiyat artış hızı yüzde 1,5 olmuştur. Eylül ayında yüzde 3,5 oranında artan kira grubunun Ekim ayında da yüzde 2 oranında artması hizmet grubu fiyatlarındaki artışta belirleyici olmuştur.

6. Mal grubu fiyatları Eylül ayına göre yüzde 1,4 artmıştır. Gıda fiyatlarının olumlu seyrini devam ettirdiği gözlenmiş, mevsimsel etkiler arındırıldığında, Ekim ayı fiyatları yüzde 1,2 oranında gerilemiştir.

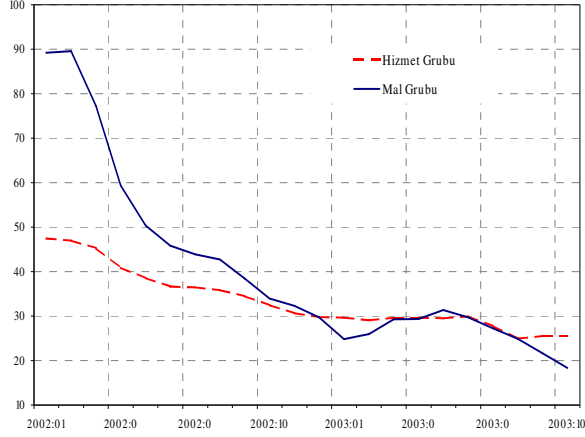
7. Eylül ayından sonra Ekim ayında da giyim fiyatlarının TÜFE’yi sınırlandırıcı etkisinin sürdüğü görülmektedir. Eylül ayında yüzde 0,4 olan mevsimsellikten arındırılmış giyim grubu fiyat artış oranı Ekim ayında yüzde -4,9 oranında gerçekleşmiştir. Bu gelişme, enflasyonun genel trendindeki düşüşün oldukça güçlü olmasının yanı sıra, talep koşullarının sınırlayıcı etkisinden kaynaklanmaktadır.

8. Ocak – Ekim döneminde TEKEL ürünlerindeki fiyat ayarlamalarının etkisiyle yüzde 34,5 oranında artan sigara ve tütün ürünleri kalemi ile sağlık grubunun alt kalemi olan hastahane hizmetleri fiyatlarında gözlenen yüzde 46,6 oranındaki artış dikkat çekicidir. Hastane hizmetleri fiyatlarındaki bu yüksek artışın geçmiş dönem enflasyon oranına endeksli fiyatlama alışkanlığını yansıttığı düşünülmektedir.

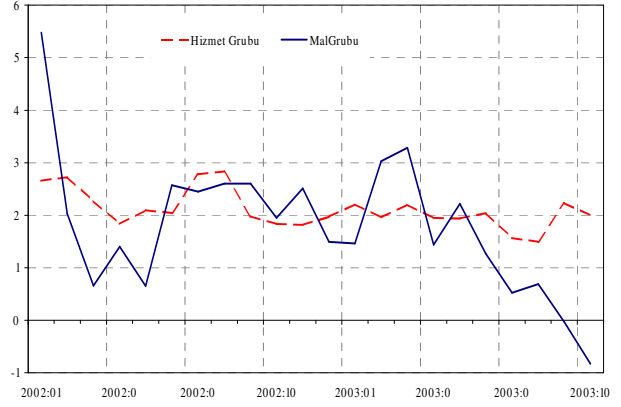
9.

Grafik 2: Mal Grubu ve Hizmet Grubu Fiyatları

Yıllık Yüzde Değişim

**Aylık Yüzde Değişim
(Mevsimsellikten Arındırılmış)***

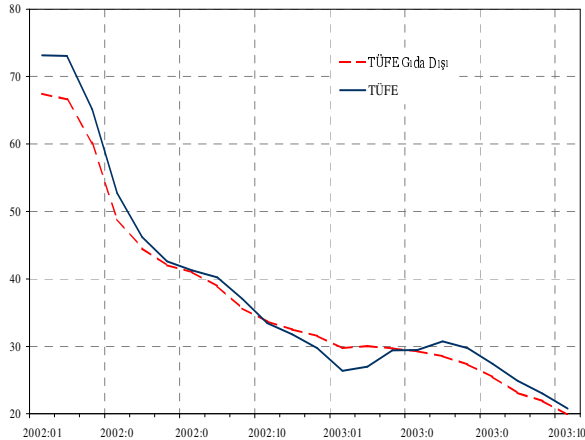
Kaynak: TCMB, DİE.

*Mevsimsellikten arındırma işlemi TRAMO/SEATS yöntemi kullanılmıştır.

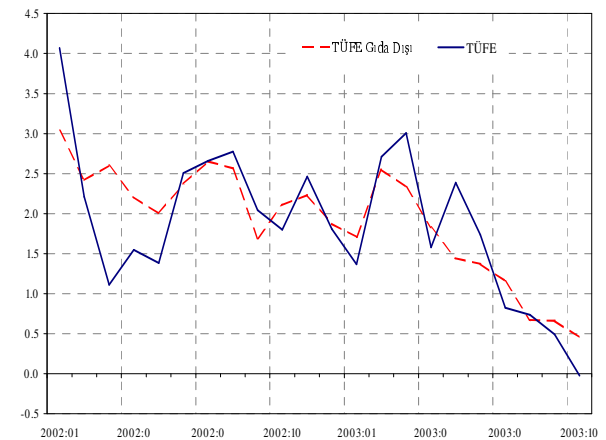
10. Mevsimsellikten arındırılmış artışlar incelendiğinde, enflasyonun Ekim ayında Eylül ayına göre gerilediği görülmüştür. Mevsimsellikten arındırılmış TÜFE Eylül ayında yüzde 0,5 oranında artmış, Ekim ayında ise yüzde 0,02 oranında gerilemiştir (Grafik 3). Benzer gelişme, mevsimsellikten arındırılmış gıda fiyatları için de geçerlidir. Yüzde 0,4 olan Eylül ayı mevsimsellikten arındırılmış gıda fiyat artış oranı Ekim ayında yüzde -1,2'ye gerilemiştir.

Grafik 3: TÜFE ve Gıda Dışı TÜFE

Yıllık Yüzde Değişim

**Aylık Yüzde Değişim
(Mevsimsellikten Arındırılmış)***

Kaynak: TCMB, DİE.

*Mevsimsellikten arındırma işlemi TRAMO/SEATS yöntemi kullanılmıştır.

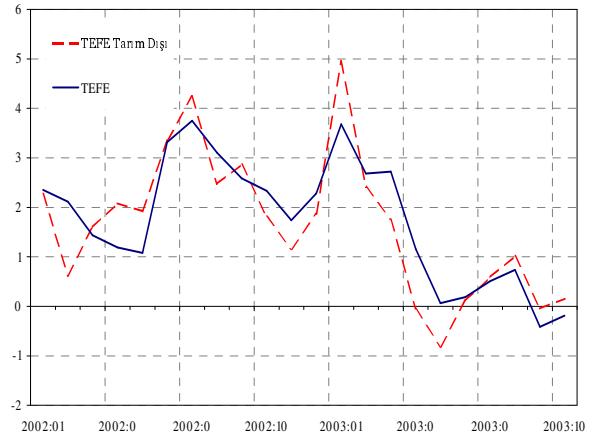
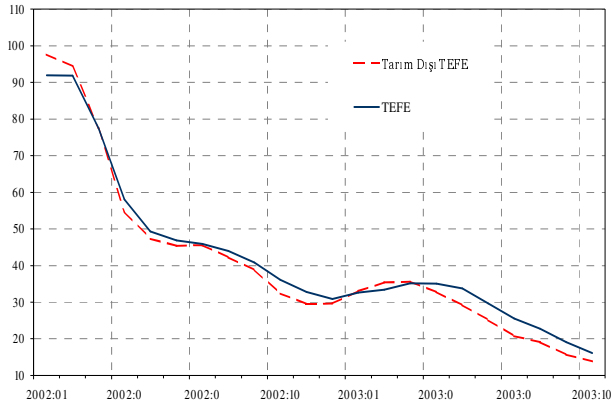
Toptan Eşya Fiyatlarındaki Gelişmeler

11. Ekim ayında, tarım sektörü ve imalat sanayi fiyatlarındaki sınırlı artışın sonucunda TEFE artış oranı yüzde 0,6'da kalmıştır. TEFE'deki artışa tarım sektörünün katkısı 0,4 puan olurken, imalat sanayi sektörünün katkısı 0,3 puan olmuştur. Mevsimsellikten arındırılmış TEFE'nin Ekim ayında yüzde 0,2 oranında düşüş gösterdiği görülmektedir. Bu gelişmeler sonucunda, yıllık TEFE enflasyonundaki çarpıcı düşüş eğilimi sürmüştür (Grafik 4).

12. Ekim ayında tarım sektörü fiyat artışı da düşük bir düzeyde gerçekleşmiştir (Tablo 1). Mevsimsellikten arındırılmış veriler incelendiğinde Ekim ayında tarım fiyatlarının yüzde 0,6 oranında gerilediği görülmektedir.

13. Tarım dışı toptan eşya fiyatları ise Eylül ayına göre yüzde 0,2 oranında artmıştır. Özel imalat sanayi sektörü fiyat artış oranı çok düşük bir düzeyde kalmıştır. Vurgulanması gereken bir diğer nokta, Nisan-Ekim 2003 döneminde özel imalat sanayi fiyat artış oranının ortalamasının yüzde 0,5 olarak gerçekleşmesidir. Kamu imalat sanayi fiyatları, Eylül ayına göre düşmüştür. Bu gerilemenin ana kaynağı petrol ürünleri imalatı sektörüdür. Hem özel, hem de kamu imalat sanayi fiyat artış hızlarında gözlenen bu olumlu gelişmelerin arkasındaki temel neden, uygulanmakta olan programın Türk lirası'na olan güveni artırması ile oluşan kur hareketleridir.

Grafik 4: TEFE ve Tarım Dışı TEFE
Yıllık Yüzde Değişim **Aylık Yüzde Değişim (Mevsimsellikten Arındırılmış)***

Kaynak: TCMB, DİE.

*Mevsimsellikten arındırma işleminde TRAMO/SEATS yöntemi kullanılmıştır.

14. İlk on ayda TEFE yüzde 11,3 oranında artmıştır. Tarım sektörü fiyat artış hızı (yüzde 14,4) bu değer üzerinde gerçekleşirken, özel imalat sanayi fiyat artış hızı (yüzde 10,3) bu değer altında kalmıştır. Çarpıcı bir gelişme ise, elektrik fiyatlarındaki düşüşle, ilk on ayda elektrik, gaz ve su grubundaki fiyat artışının yüzde 2,7 gibi oldukça sınırlı bir oranda kalmasıdır.

II. GÖRÜNÜM

15. Ekim ayı enflasyon rakamları ile beraber yılsonu enflasyon hedefine ulaşılabileceği belirginleşmiştir. Haziran ayından bu yana devam eden yıllık enflasyondaki düşüş eğilimi 2003 Ekim ayında da sürmüş ve yıllık TÜFE enflasyonu yüzde 20,8' e gerileyerek yıl sonu enflasyon hedefine yaklaşılmaya devam etmiştir.

16. Son iki yıldır enflasyonla mücadelede elde edilen başarının arkasında temelde parasal ve mali disiplin yatmaktadır. Enflasyon hedefleri ile tutarlı olarak devam eden para politikası uygulamaları beklentileri hedefler doğrultusunda yönlendirmeye devam etmektedir. Mali disiplinin enflasyon dinamiklerine en büyük katkısı beklentiler kanalıyla gerçekleşmektedir. Son iki yıldır gerilemekle birlikte, Türkiye'de toplam borç stokunun seviyesi ve ulusal gelir içindeki payı hala oldukça yüksektir. Bu durum göz önüne alındığında, cari ve gelecek dönemlerde uygulanması beklenen maliye politikasının esasları enflasyonla mücadelede büyük önem kazanmaktadır. Orta ve uzun dönemde borç stokunun kabul edilebilir ve istikrarlı bir seviyeye ulaşması, ancak faiz dışı bütçe fazlası sağlanmasıyla mümkündür. Bu bağlamda, sadece faiz dışı bütçe fazlasının büyüklüğü değil hangi kanallarla elde edildiği de gerek enflasyon gerekse borç stokuna ilişkin beklentilerin şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Ekonomik programın tavizsiz uygulanacağına dair beklentiler arttıkça kur ve faizlerde istikrar sağlanmakta böylece fiyatlandırma davranışı üzerindeki hem belirsizlik hem de maliyet yönlü baskılar azalmaktadır. Ayrıca mali disiplinin sürdürülmesi, harcanabilir geliri kontrol altında tutarak iç talebin aşırı canlanmasını önlemektedir.

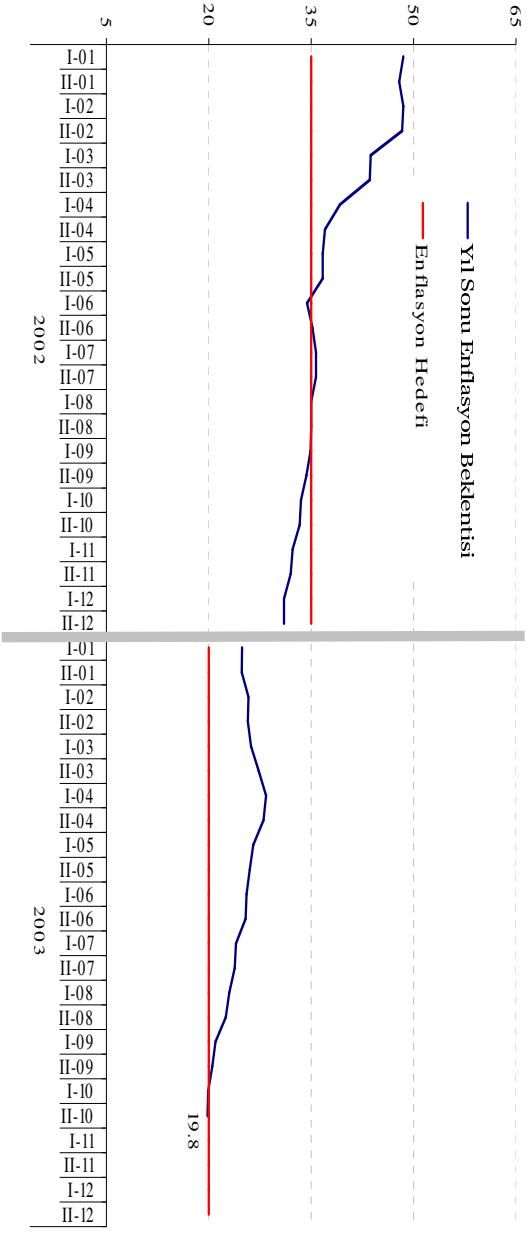
17. Yılın ikinci yarısından itibaren enflasyonda farklı bir platoya girildiği gözlenmektedir. Kuşkusuz, bu gelişmede Türk Lirasındaki güçlenmenin büyük katkısı olmuştur. Ancak gelecek 12 aylık enflasyon beklentilerinin 2002 yılı başından itibaren sürekli olarak geçmiş enflasyonun altında olması, enflasyondaki düşüşün sadece kurlardan kaynaklanmadığına işaret etmektedir. Uygulanan tutarlı politikaların enflasyon beklentilerine yansımaları da enflasyondaki gerilemenin temel kaynaklarından biri olmuştur. 2004 yılına ilişkin kamu kesimi fiyat ayarlamaları ve gelirler politikasının enflasyon hedefiyle uyumlu bir şekilde oluşturulmasının bu olumlu gelişmeleri destekleyeceği düşünülmektedir. Ancak enflasyondaki ataletin tam olarak kırılabilmesi için bazı sektörlerde halen devam ettiği gözlenen geçmiş dönem enflasyon oranına endekslili fiyatlandırma davranışının terkedilmesi gerekmektedir.

18. Nisan ayından itibaren reel faizlerde gözlenen düşüşün, yılın kalanında ve 2004 yılında iç talebi canlandırıcı etki yapması beklenmektedir. Ancak faizlerde gözlenen gerilemeye karşın reel ücret ve gelirlerdeki düşük seviyenin iç talebi sınırlandıracağı öngörülmektedir. Kamu kesiminde 2004 yılı için belirlenen maaş ve ücret artışları, önümüzdeki yıl da reel gelir artışlarının oldukça sınırlı düzeyde kalacağını ve bu durumun iç tüketim harcamalarını kısıtlayacağını göstermektedir. Bu doğrultuda, 2003 yılında olduğu gibi 2004 yılı genelinde de ekonominin toplam çıktısının üretim potansiyelinin üzerinde olmayacağı tahmin edilmektedir. Bu çerçevede, Ekim ayı içerisinde kurlarda gözlenen hareketin Kasım ve Aralık ayında tüketici fiyatlarına yansımalarının sınırlı düzeyde kalacağı tahmin edilmektedir.

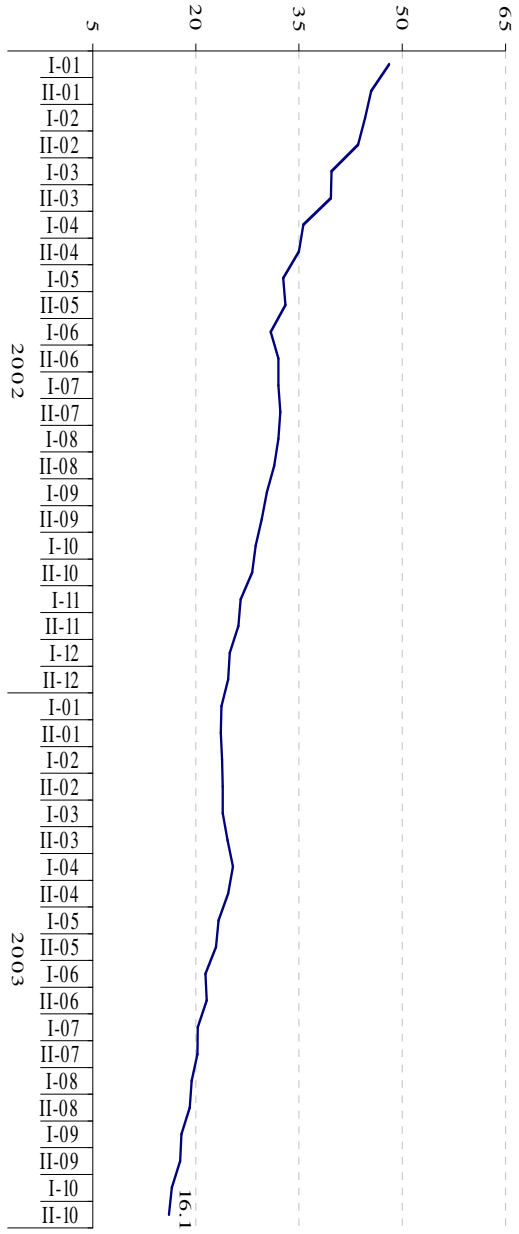
19. Sonuç olarak maliye ve para politikalarındaki disiplinle beraber enflasyondaki düşüşün 2004 yılında da süreceği beklenmektedir. Ancak bütün bu kazanımların kalıcı olabilmesi ve daha da geliştirilerek sürdürülebilmesi için yapısal reformlardan taviz verilmemesi gerekmektedir. Özellikle kamu sektöründe verimliliği artıracak düzenlemelerin ve vergi reformunun gerçekleştirilmesi, genel yatırım ortamının iyileştirilmesi ve rekabetin artırılmasına yönelik atılacak her adım enflasyondaki düşüşün kalıcılığına katkıda bulunacaktır.

Grafik 5: TCMB Beklenti Anketine Göre Enflasyon Beklejšileri

Yıl Sonu Enflasyon Beklejšileri ve Enflasyon Hedefi: 2002-2003

Gelecek 12 Aya İlişkin Enflasyon Beklejšileri

Kaynak: TCMB Beklenti Anketi